

פרשת צו

אָבוֹא בֵיתְךָ בְּעוֹלוֹת אֲשֵׁלֵם לְךָ נְדָרִי. אֲשֶׁר פָּצוּ שְׁפָתַי וּדְבַר פִּי בִּצְר לִי

(תהלים סו יג-יד):

לתפלה. וכבר העיר בזה הרב בעל העקדה כי מה המצוה הזאת להתפלל האדם על צרכיו, 'ומאן דכאיב ליה כאיבא לבי אסיא אזיל' (ביק מו), והאריך בטוב מעמו, ועין שם. וכפי מה שנתבאר, נאמר בקצרה שכאשר ירגיל להתפלל אליו ויקוה עשות צרכיו - ממילא יוקבע בלבו ההשגחה, ותתילד בלבו אהבתו ויראתו:

ומעין זה נאמר עוד, שכאשר בבקר בבקר יתפלל אליו, יבוש ויכלם מהמרות את פיו, כי איך יכעיס את המלך וימרה את פיו ותיכף יכנס לבקש מאתו טובה, שלזה תקנו ז"ל (ברכות כו) 'שליש תפלות ערב ובוקר וצהריים, כי הם סוף ג' זמנים שבהם יחטא האדם: בלילה בנשף בערב-יום המיוחד לרשעים לזנות - יבוש לחטוא, כי איך ימלאנו לבו לחטוא בלילה, ולמהר בהשכמה יבקש מלפניו יתברך מה שיצטרך. ובבוקר כמשאו ובמתנו - יפרוש מן הגול ומן העושיק והמרוצצה⁴⁷³ לסבת תפלת הצהריים.

מהיותו יתברך ויתעלה רב חסד ומרבה להיטיב, לא מצאנוהו שגיא כח⁴⁷², ומחסדיו הגדולים שמקבל הכל פיו של אדם ומחשיבו כמעשה, זאת מצאנו במעשה הקרבנות, אמרו רבותינו ז"ל (מנחות קי) על הכתוב (ויקרא ז'ו) 'זאת התורה לעולה - כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה, וכן כתיב (הושע יד ג) 'ונשלקמה פרים שפתינו'. ולא זו בלבד, אך גם התפלה נחשבת כקרבן, כיען כי הקרבן - ענינו ליוחד האדם מחשבתו ודעתו עם בוראו, בראותו שרפת הקרבן ועלית עשנו למעלה, יראה כאלו (הוא עצמו) עולה בסערה השמימה, שזחו - אפשר - טעם הקרבן, עם שכבר נתנו טעם למעלה בפרשה הקודמת.

וזה בעצמו ענין התפלה, שעקרה לייחד האדם רוחו ונפשו, וכאשר ידבר לנוכח עם בוראו - מזה תתפעל נפשו לידע כי ה' אלהיו עומד על ראשו, ותתילד בנפשו ליראה את ה' הנכבד והנורא, וזהו טעם למצות התורה

473. ירמיה כב יז, ופירש רש"י: "ריצוץ דלים" וכו'.

472. איוב לו כג.

ומצהורים ואילך - שהוא זמן האכילה - יפרוש ממאכלות אסורות לסבת תפלת הערב.

באופן שהמכּוּן בתפלתו ועושה אותה רחמים ותחנונים לפני המקום - מובטח שלא יחטא, ואם יחטא - מיד יבוש ויכלם, ומיד ישוב. ונוכל לרמוז זה בפסוק (קהלת ד יב) והחוטא המשולש לא במהרה ינתק, שהוא משולש בתפלותיו בכּוּנה - לא במהרה ינתק. וכבר דרשו ז"ל (קדושין מ:) כיוצא בזה על מקרא ומשנה ודרך ארץ⁴⁷⁴. באופן שזה יחס-מה בין התפלה לקרבן, ולזה נחשבת התפלה כקרבן.

והוא שכוּן בפסוקים שזכרנו אבוא ביתך בעולות אשלים לך נדרי אשר פצו שפתי ודבר פי בצר לי, ואמר אחריו (פסוק טו) עולות מחים אעלה לך אעשה בקר עם עתודים סלה, ולכאורה הוא כפול. אבל אמר [דוד המע"ה]: הן היום [שבית המקדש קיים] - אבוא ביתך בעולות, וכשאינן בית המקדש - עולות מחים אעלה לך, ירמוז על שני הדברים שהם כקרבן: התפלה והתענית. לזה אמר: עולות מחים - היא התפלה שעקרה כמחשבה שהיא כמות. ואיננו רחוק שרמוז במחיים מוח האדם. ועוד עם קטרת אילים - שתוקף האדם הוא החלב והדם, וכשיתענה האדם - יתמעט חלבו ודמו, וזהו 'קטורת אילים', ועל ידי זה אעשה בקר עם עתודים

סלה, שזה דבר שאין לו הפסק, שהריני כּאֵלו עושה בקר עם עתודים סלה.

ולזה אמר לכו שמעו ואספרה כל ידאי אלהים אשר עושה עמנו: שהאדם, בעשיית חסד-אל אשר עושה עמנו: שהאדם, בעשיית צרכיו - יאריך, ובשבחיו יתעלה - יקצר כי לך דומיה תחלה, וזהו אליו פי קראתי - בפה מלא, אך זרומם - רוממותו - תחת לשוני, פחות ממה שאני יכול בלשוני. ועוד חסד שני: [אין אם ראיתי בלבי] - אם לבי כל עמי בעת התפלה, דין הוא שלא ישמע ה: אכן - עם כל זה - שמע אלהים הקשיב בקול תפילתי. כרוך אלהים אשר לא הסיר תפילתי וחסדו מאתי, על פי מאמרם ז"ל (ברכות ה.) "אלו הם יסורין של אהבה - כל שאין בהם בטול תפלה". וזהו חסדו וכו'.

וממעלת התפלה אמר דוד המלך ע"ה במקום אחר (תהלים נא יב) זבחי אלהים רוח נשברה. ויש להבין אומרו (שם פס' יח) כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה, שאם הוא על זמן הגלות כפירוש המפרשים, אמאי תלה הדבר בחפץ, בלאו הכי אי אפשר להקריב. וגם היותר קשה, שפסוקים אלה אמרם דוד המלך ע"ה בוידויו על עון בת שבע, כמו שאמר בהדיא (שם פס' ב) בבוא אליו נתן הנביא כאשר בא אל בת שבע, ומה ענין זכירת הגלות לכאן. ואחר שכן, מהי כּוּנתו באומרו "כי לא תחפוץ" וגו', למה לא

(קהלת ד יב) והחוטא המשולש לא במהרה ינתק וכו'.

474. לשון המשנה שם: כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ - לא במהרה הוא חוטא, שנאמר:

יחפוין. גם אומרו (שם פס' כ) **היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים אז תחפוין זבחי צדק**, ומה הפרש יש בין קודם בנין ציון לאחר בנינה:

אבל הנראה לפי פשוטו, כי אמת הוא שלא כגון כלל על הגלות, רק על הטאז הוא מדבר. ואכן, אמר כי החוטא - לא תהיה כפרתו [ואלא] רק בעשות בו דין, כי מדת הדין מעכבת שלא יתכפר בזבח ומנחה, רק בקבלת קצת מעונשו, ואז כאשר יקבל קצת מעונשו ויתפלל לאל ממעמקי לבו - אז יקבל. ולזה אמר: כי בחטאי - לא תחפוין זבח ואתנה וגוי, רק זבחי אלהים רוח נשברה. ולזה אמר 'אלהים' - שמצד הדין דוקא הוא 'נשברה', שישבר נפשו וגופו, ואז לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה, בצירוף השבירה עם התפלה - מתפייסת מדת הדין:

ואמר, שעוד יבוא זמן שישפיק הקרבן לחוטא בכנית ירושלים ובית המקדש שהיא שער השמים, כמו שפירש"י ז"ל בפסוק וזה שער השמים (בראשית כח יז): "מקום מוכן לקבול תפלות". באופן שהוא מקום הרחמים, ולזה יקבלו משם גם הקרבנות ולא יצטרך לרוח נשברה. ויבא הדבר נכון לפי דברי הרב הקדוש בספר **שערי אורה**, כי שם אדנ"י הוא בית שער לקבול תפלות, ולזה אנו פותחים [בתפלה] "אדני שפתי תפתח", ששם אדנות הוא המלכות, ואליה באים כל התפלות תחלה, ומשם עולים למעלה. וכבר

כתב הרב שם, כי ה'מלכות' נקראת בית המקדש, וכתב עוד שם ששם אדנ"י הוא רחמים גמורים, ועין שם. ולזה אתי שפיר שכאשר תיטיב ברצונך את ציון שהיא בית המקדש, אז ברחמיך הרבים תחפוין זבחי צדק, ואף כי יחטא ואשם - יסלח לו על ידי **עולה וכליל**:

ועל זה קונן הנביא על בית המקדש באומרו (איכה ה טו) **נפלה עמרת ראשנו** - שהיא בית המקדש - **אוי נא לנו כי חטאנו** - כי צריך רוח נשברה כמו שנתבאר. והוא שאמר **על זה היה דוה לבנו וגוי**. פירוש שעכשיו שנחרב בית המקדש, צריך כל אשר יחטא שישתה כוס הצרות, שיכוח לבבו ויחשכו עיניו מרוב הכביה, ואז יתכפר לו:

וזה גלתה התורה באומרה **זאת תורת העלה הוא העלה**, ירמוז לפי דרכינו שזאת תורת העולה היא עצמה העולה, וכן פירש ראנ"יח ז"ל:

וואמר **על מוקדה על המזבח פל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בל**. ולהבין הכפל, שהיה די באומרו **על מוקדה כל הלילה**, [ד'מוקדה' היינו 'אש המזבח תוקד']. ודרך דרש נראה שבא לרמוז מה שאמרו ז"ל (ובחים פג) שאיברים שהיו על המזבח לילה - אף שנשאר שם כמה לילות - יוכל להקטירם⁴⁷⁵. לזה אמר **זאת תורת**

475. בראשו של מזבח כאילו לנו בעזרה ואם ירדו לא יעלו, אבל אם לא ירדו מקטירין אותן לעולם.

475. וז"ל הרמב"ם (פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא): "איברים וחלבים וקמצים שלנו

שהוא נותנו, ושאר הדשן יוציא אל מחוץ למחנה, שהוא רומז על כללות הגוף ששולט בו הרקבון והפלוי:

וצריך לתת לב למספר הקרבנות: וכשדקדקנו בהם, מצאנו שהם במספר י"ב. והן אלו כפי סדרן (בפרק ה' ממסכת זבחים) בפרק איזהו מקומן: (א) פר ושעיר של יום הכפורים שדמן נתן על בין הבדים וכו'. (ב) פרים הנשרפים וכו' שדמן נתן על הפרוכת. (ג) חטאות הצבור והיחיד. (ד) העולה. (ה) זבחי שלמי צבור שהם כבשי עצרת שמעונים להם. (ו) האשמות כלם. (ז) התודה שמעונה ארבעים חלות. (ח) איל נזיר שמעון שתי חלות והזרוע בשלה. (ט) השלמים. הבכור והמעשר והפסח ג', הרי י"ב. נראה לְכַנְּסם כנגד י"ב שבטי יה, וכנגד י"ב צרופי הוי"ה ב"ה.

ונראה שגם לחם הפנים שהיה י"ב ככרות, הוא מכּוּן כנגד י"ב מיני קרבנות שזכרנו. וזה רמז הכתוב (יחזקאל מא כב) **המזבח עין וגוי וידבר אלי זה השלחן**, זה בנימטריא י"ב, י"ב מיני קרבנות וי"ב ככרות. ונראה מכללות המינין שהיו קרבין במקדש, שהם - להבדיל כמה הבדלות - כשלחן בשר ודם שיש בו ד' דברים שהם הכרחיים מזולתם, והם: הבשר והיין והלחם והשמן, ועל ידי הבאתם לבית המקדש - משם יתברכו המינים ההם תדיר. ולהיות שהלחם הוא חיי הנפש והכרחי מכלם, גם הוא היה תדיר מכלם כמו שנאמר (שמות כה ל) "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד".

והוא ענין מאמרם ז"ל (ילקוט' שמיני רמז

העולה, היא העולה שעלתה על מוקדה על גבי המזבח, זמנה למצוה כל הלילה עד הבקר. ואף אם עברה הלילה, ואש המזבח תוקד בו מכל מקום.

ואך צריך להבין פשט הכתוב בדקדוק תיבותיו, ומה הפננה באומרו היא העולה, ורש"י ז"ל פירש. עין עליו. ואחר - יש לתת קצת טעם למצות הרמת הדשן, עם שלא נוכל לתת טעם מספיק, אך כמצוין מן החרכים:

ונראה שאומרו היא העולה - עין בשכבר אמר (והזכיר) תורת העולה בפרשת ויקרא (א ג) - שבה התחיל - ואמר כל דיניה, אמר: שהעולה שרוצה לומר תורתה, לא זוהי העולה שזכרנו למעלה, אך היא העולה המיוחדת, והוא כמו שנתבאר שאין קרבן מתאחר אחר תמיד של בין הערכים, שנאמר (לעיל ו ה) "עליה" (ודרשו רז"ל (פסחים נט), עליה) השלם כל הקרבנות כלם. לזה אמר היא העולה שנשארה על מוקדה, ובא לומר לך שיש לך להניחה על המזבח כל הלילה עד הבקר, ואם לא נתאכלו - ואש המזבח תוקד בו מכל מקום, כמו שפירשתי:

ובדרך רמז יאמר טעם למצות הרמת הדשן, לרמז כי שרפת העולה רמז לאכול האדם בקבר ונעשה עפר, וכאשר חכמים הגידו (ב"ר כח ג, זוה"ק ח"א סט.) כי עצם [אחד] נשאר באדם ונסכוו שמו, ואמרו שאינו פלח לעולם ואינו נשרף ואינו נרקב, וממנו מתחדש האדם. לרמז על זה, צוּתָה תורה להרים מן הדשן מלא כף אחת, ונבלע במקום

אמנם עקר החכמה היא לה' יתברך, ועלה קאמר חצבה עמודיה וגוי מבחה וגו', שכלם אין לבצלאל מבוא בהם:

וכללות דברי שלמה המלך ע"ה - להעמידנו על סוד טעם הקרבנות שחקרו בהם הראשונים ז"ל חקירה גדולה, כמו שכתבנו למעלה בתחלת פרשת ויקרא יעין שם, דאחר שהוא יתברך נעלה על כל החסרונות, ולא הוא בלבד אלא גם מלאכיו עושי רצונו, וכענין שאמר המלאך (שופטים יג טו) "אם תעצרני לא אוכל בלחמד", ואיך יצוה להקריב הכשר והלחם, וכל שכן שלא יעלה אליו מהם מאומה רק העלות הענין באויר רקיע השמים, והרכה טעמים נאמרו בו.

והטעם שנראה לדעתי - כתבתי שם (ריש פר' ויקרא), אך כאן ארשמהו בקצרה, [והוא:] כי להיות שמנהג מלך בשר ודם להביא אליו עבדיו דורונות ומנחות, שבזה נרשמת ונתקעת בלבם שליטתו עליהם, ונפרת ומתפרסמת אדנותו עליהם, והנה הוא יתברך "לא איש אל" שיאכל ויהנה ממה שיביאו אליו, על זה גורח חכמתו יתברך שיעשו בית מיוחד לשמו, ויביאו אליו כל דבר טוב, שבזה נפרת שליטתו ואדנותו עליהם, יעין שם הצעת הדבר באורך שלא לכפול. באופן שהחכמה שהיכה לבנות בית המקדש - היא עצמה היכה טעם הקרבנות לפרסם אדנותו יתברך עלינו, באופן שהדבר הנראה לכאורה לקוצר שכלינו שאין בו טעם, הנה יש בו טעמים נכונים:

תקיש ט) [על הפסוקים (משלי ט א-ג) **חַכְמוֹת בְּנִתָּה בֵּיתָה חֲצֵבָה עֲמוּדֵיהָ שִׁבְעָה. מְבַחָה מְבַחָה מְסַכָּה יִינָה אֶף עֲרֻכָה שְׁלֹחָנָה. שְׁלֹחָה נִעְרָתֶיהָ תִּקְרָא עַל גַּפֵּי מְרֹמֵי קִרְתָּה**, חכמות בנתה ביתה - זה חכמתו של בצלאל, חצבה עמודיה שבעה - אלו שבעת ימי המלאים, מבחה מבח - אלו הקרבנות, מסכה יינה אף ערכה שולחנה - זה לחם הפנים, שלחה נערותיה תקרא - קרא משה לאהרן ולזקני ישראל. עכ"ל.

וצריך להבין: אם הפירוש הזה נכון ומכון, מכל מקום - שלמה המלך ע"ה מה בא להשמיענו בזה, שכל זה מפרסם בפרשה שבצלאל בנה את המשכן, והיו בו הקרבנות ולחם הפנים. גם יש להבין: אם חכמתו של בצלאל בנתה את הבית, מכל מקום לא היה לו עסק בקרבנות ובלחם, ואמאי ייחסם פלם לחכמתו של בצלאל.

אבל הנראה לפי פשוטו כי אין פונת בעל המאמר לפרש חכמות על חכמתו של בצלאל, אבל היא חכמתו של בעל החכמה, הוא יתעלה שמו. אכן אומר שהחכמות שבנתה ביתה - אינו בזולת אמצעי כמו בנין העולם וכל מעשה בראשית דכתיב בהו (תהלים קד כד) "מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית", אך הבית הזה שאומר שנבנה על ידי החכמה - הוא באמצעות בצלאל, ולזה אמר חכמות ולא חכמה. וזהו שהוקשה לו לבעל המאמר, הדיח לו לומר חכמה בנתה ביתה חצבה וגו', לזה אמר שהחכמה השניה שרמו כאן - היא רמו לחכמתו של בצלאל, שהאציל ה' יתברך מחכמתו על בצלאל ובנה המשכן.

ונראה שזהו המעם שהיה משמש משה כל שבעת ימי המלואים, כי משה רבינו ע"ה היה כחו גדול. ולא כן אהרן, שעם שכוהו גדול, מכל מקום מְרִימַת העגל שבו, נסתלקה שכינה למעלה משבעה רקיעים על ידי אמירת ישראל [שבעה תיבות אלו]: "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", שבכל תיבה העלו את השכינה לרקיע אחד, ואהרן שהוא הגורם לא יוכל להורידה. ועוד יען שכבר הוריד [משה את] התורה, ו"המתחיל במצוה, אומרים לו גמור!" (ירושלמי פסחים פ"י מ"ה). וכן אמרו במדרש פרשת תרומה (שמור לג א) על פסוק "ויקחו לי תרומה", אמר להם הקב"ה: לקחתם את תורתִי - קחו אותי עמָה. ולזה, משה רבינו ע"ה שלקח את התורה - הוא יקח גם אליו⁴⁷⁶ ברוך הוא, [כלומר יגרום ע"י קרבנות המילואים להוריד שכינתו ית' למשכן]:

והוא שאמר בסוף הפרשה ופָתַח אֱהָל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וּשְׁמַדְתֶּם אֶת מִשְׁמַדְתְּ ה' וְלֹא תָמוּתוּ כִּי בֵן אֲנִי (ח לה). וצריך להבין אומרו ושמרתם את משמרת ה' וגו'. ופשוטו ידוע. ולפי דרכנו נאמר שהשמירה הזו היא מלשון הַמְתָּנָה כמו "ואביו שמר את הדבר" (בראשית לו יא), פירש"י: ממתין ומצפה. לזה אמר שהישיבה הזו שתשבו שבעת ימים [היא כדי] להמתין לה' שִׁבְא, כי כל הימים בכך אנו עוסקים:

ורמז זה באומרו חַכְמוֹת בְּנֵתָה בֵּיתָה, לומר כי לא תחשוב [צווין] זה [של הבאת הקרבנות] - חס ושלום - לסכלות, רק חכמות בְּנֵתָה בֵּיתָה, שהכל בחכמה, והחכמה היא: בראתך צווי ההבאה, ומה המינים שצוה להביא - תבין הטעם. והוא: כִּי מִבְּחָה מִבְּחָה וּמִסַּכָּה יִינָה - אלו [רומזים אל] הקרבן כנ"ל, שהקרבן כולל הבשר והיין לנסכים. אף עֲרֵכָה שְׁלַחָנָה - זה לחם הפנים. באופן שהמצוה להביא כל צרכי הסעודה מראה שרוצה ה' לנהוג כמנהג בשר ודם, ואם לא שייך בו חסרון שיש בבני אדם לאכול ולשתות, הנה נשיג מזה - הכבוד אליו יתברך, ואם לא נשיג הדבר בשלמות - נשיג מקצתו, שנרגיל נפשנו בכבודו יתברך ושליתו עלינו:

ואך צריך להבין מה שקרא לשבעת ימי המלואים עֲמוּדִים, היאך יתייחס להם שם זה. ונבין זה כשנתן טעם לשבעה ימים אלו. ונראה, שלחיות שהוא יתעלה דר למעלה משבעה רקיעים ועכשיו רצה לדור בתחתונים - עשה שבעה ימים אלו, ועל ידי הקרבנות שהיו מקריבים בהם - היתה יורדת השכינה [כל יום] רקיע אחד. וביום השמיני אמר להם: זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה', לומר שכבר על ידי שבעת ימים אלו - ירדה השכינה משבעה רקיעים, ועכשיו הנה היא בתחתונים אך אינה נגלית, וזה הדבר אשר תעשו וירא אליכם בְּהַגְלוֹת נגלות לעין כל:

מאד להשמידו" שהיא כלוי בנים כפירש"י, לזה הוזקנו בניו גם הם לכפרה:

והוא שאמר **כִּאֲשֶׁר עָשָׂה בְּיוֹם הַזֶּה**, צִנָּה ה' לַעֲשׂוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם (ח לד). וקשה, כפרה זו מה טיבה. ועם מה שפירשנו מובן, שהכפרה היא על גרימת העגל שאמרו בני ישראל ז' אמירות של דופי כמו שנתבאר:

וגם לפי זה נמצא טוב-טעם לַנְתִּינַת הדם על התנוך ועל בהונות ידיו ורגליו, ולא מצינו כזה כי אם במצורע. והוא: לפי שהם גרמו לישראל להיות נחשבים כמצורעים, שעבדו עבודה זרה שקרויה זבחי מתים (עי' אבות ג ד, ו שבת פג:), ומצורע חשוב כמת כמ"ש (כמדבר יב יב) אל נא תהי כמת וגו'. לזה הזקיקם טהרה כמצורעים כמו שכתב רש"י ז"ל בתגלחת הלויים (כמדבר ח ז). וגם לפי זה יבוא נכון אומרו צוה ה' לעשות לכפר עליכם והוא מבואר.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

ועל כל הדברים האלה, יפה קרא שמות לשבעה ימי המלואים עמודים, כי הם העמודים והמכונות לבית המקדש, כי על ידם ירדה השכינה שהיא העקר בבית המקדש, והיא העמדתה:

ועוד יש לפרש טעם לשבעת ימי המלואים, לכפר על אהרן ועל בני מעון העגל. וכבר כתבנו בפרשת חקת (על הפסוק לא עלה עליה עול) שישראל חטאו בשבע אמירות שאמרו "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", וכנגד אמירות אלו באה המצוה הזאת להוות מדמה שבע פעמים כמו שנתבאר שם, יען שם באורך. ולזה כדי לכפר על אהרן כדי שיכנס הוא לכפר על ישראל - ד'קשומ עצמך ואחר כך קשומ אחרים' (ב"מ קז:) - לזה המתין אהרן שבעה ימים, והיה מכפר עליו כל יום על תיבה אחת שאמרו ישראל על ידו, ואחר כך נכנס הוא לכהן. ויען שגם חרון-אף היה גם עליו דכתיב (דברים ט כ) "ובאהרן התאנף ה'".

